

Betlém Wenzela Zellerera

Jeden z nejzajímavějších přírůstků do sbírek Muzea Českého lesa v Tachově za poslední roky představuje bezesporu betlém Wenzela Zellerera z Plané. Muzeum koupilo betlém od potomků tohoto váženého projektanta, který působil v Plané u Mariánských Lázní. Betlém vznikl postupně, v průběhu 20. - 30. let 20. století, a jeho instalace byla po delší čas trvalou součástí Zellerova domu.

V současnosti je betlém sestaven z osmi základních dílů, které autor nejspíš podle momentálních prostorových možností a chuti obměňoval. Vidět můžeme orientální město, pastýřské scény a poutnickou scénu s kapličkou sv. Antonína, vesnické prostředí s mlýnem a hamrem, hornickou nebo mysliveckou scénu, průvody daráčků. Ústřední scéna s Ježíškem chybí, proto byla prozatím nahrazena staročeským betlémem (rovněž ze sbírek muzea), který z hlediska historického zařazení i provedení plánskému betlému přibližně odpovídá a nepůsobí rušivě. Kromě chlěva a postaviček, které k němu patří, bylo nově doplněno také umělé chvojí a osvětlení pomocí LED světýlek, původní osvětlení nebylo možné kvůli náročným technickým parametrům obnovit. Na několika místech byly doplněny části alobalové fólie a celofán, kamenná drť a seno. Jinak jsou všechny doplněné materiály původní, a to včetně posypu z barvených pilin a barevného hedvábného papíru, jejichž zásoba se spolu s betlémovými částmi také dochovala.

Spolu s instalačními prvky je betlém dlouhý 3,74 m, široký 2,23 m a vysoký 2,51 m, tudíž zaujímá v podstatě prostor téměř celé jedné místnosti, která byla za účelem vystavení betlému vyklizena a opravena. Celkem je vystaveno 56 staveb (některé z nich mají údajně představovat známé evropské stavby, např. chrám Vasila Blaženého v Moskvě, katedrálu Notre-Dame v Paříži nebo rodný dům Albrechta Dürera v Norimberku), dále 103 lidských postaviček a 80 zvířat. Část objektů byla v minulosti osvětlena (některé se podařilo podsvítit i při současné instalaci), některé byly pohyblivé (hamr), součástí betléma byla i zvonkohra. Pozadí celé betlémové scény tvoří původní malované plátno s motivem krajiny se sluncem a palmami. Zajímavým doplňkem nad betlémem je závěsná světelná oblouková dekorace s písmeny IHS. Jednotlivé betlémové části, stejně jako stavby a figurky, byly vyrobeny buď samotným autorem nebo na zakázku, často také objednány z různých katalogů, které se na počátku 20. století snažily svou nabídkou pokrýt narůstající zájem o instalování betlémů v domácnostech.

Přestože jsou komponenty betlému velice různorodé z hlediska provedení, tvaru i velikosti, a jsou vyrobené z rozličných materiálů – papírovina, dřevo, překližka, papír, plech, alobal... je možné říci, že výsledný dojem z pohledu na betlém jako celek i na jednotlivé detaily je velice příznivý, což potvrzují muzejní návštěvníci.

Betlém Karla Maňury

Ve výstavním prostoru tachovského muzea měli návštěvníci během adventního času loňského roku možnost prohlédnout si také zapůjčený pohyblivý betlém Karla Maňury. Autor žije ve Svobodce, malé vesničce poblíž Tachova.

Na betlému pracoval pan Maňura přibližně dva roky. Betlémová konstrukce má rozměry 110 x 70 x 95 cm a je zhotovena z překližky. Z lipového dřeva je vyřezáno více než padesát lidských figurek a téměř dvacet zvířat. Zvířátka a lidské postavičky jsou ovšem ještě doplněny spoustou drobných rekvizit. Jedná se totiž o betlémek, který autor nazval „Vítání Ježíška a vánoční řemeslné trhy, Tachov 1912“. A tomuto názvu také odpovídá celá pětioschodová betlémová instalace.

Nejvyšší patro představuje scénu s klaněním Tří králů Ježíškovi. Toto poschodí je jako jediné nepohyblivé. Pozadí scény tvoří stylizované tachovské hradby se dvěma baštami a hlavním městským chrámem. Další poschodí jsou věnována dvaceti řemeslům. Pro výběr a ztvárnění jednotlivých řemeslnických profesí získal autor podle vlastních slov inspiraci právě v tachovském muzeu. A tak tu najdeme např. mlynáře, včelaře, pradelnu, kameníka, uhlíře, rybáře, uzenáře, knoflíkáře, krejčího, skláře, pekaře, kožešníka atd. Aby se divák mohl ujistit, že správně rozpoznal toho kterého řemeslníka, doplnil ještě autor každé řemeslo štítkem s vtipným veršovaným komentářem. Každý řemeslník může předvést, jak jeho činnost vypadá v praxi – pomocí otáčení

čtyř madel po pravé straně konstrukce se postavičky skvěle rozhýbou, a to díky autorově velké fantazii a zajisté rovněž s přispěním vzdělání technického směru. Levá část betlému odkazuje svým pojetím opět k městu Tachovu. Je tu k vidění jedna z někdejších městských bran, cukrárna i vinárna v zámeckém sklípku. Od postaviček, které zde stojí, se díky vloženým popiskům dozvídáme, že *„jsou Vánoce, ale máme teplo jako na jaře“* a že *„máme dávat pozor, protože utekl medvěd z cirkusu“*. Dolní okraj betlému tvoří pomyslná tachovská řeka Mže, ze které rybář právě vytahuje obrovský rybí úlovek...

Betlém pana Maňury přinesl do tachovského muzea nejen velmi příjemnou předvánoční atmosféru a radost z možnosti si bez omezení vyzkoušet rozpohybování figurek, ale také oživení pohledu na někdy již skoro zapomenutá řemesla, a v neposlední řadě vyjádření pěkného vztahu k našemu městu, za což patří panu Maňurovi velký dík. Přinejmenším od tachovských patriotů.

Publikováno v časopise Betlémské noviny – Zpravodaj Betlemářů Plzeňska, pobočka Spolku českých betlemářů č. 43 a 47

Autor: Mgr. Jaroslava Brichtová